

רשמים ממפגשים אזוריים

דיאלוג על החברה האזרחית במזרח התיכון דו"ח מספר 8; גאזיאנטפ, תורכיה; אפריל 2013

יונתן תובל*

רשמים ממפגשים אזוריים היא סדרת פרסומים שמציגה תובנות מאירועים בהם משתתפים נציגים מישראל וממדינות ערביות ומוסלמיות שכנות. בתקופה בה ערוצי ההידברות בין ישראל לבין האזור מצומצמים ביותר, אנו מייחסים חשיבות להפצת מידע על עצם היתכנותו של דיאלוג מדיני אזורי ועל התכנים העולים במפגשים מסוג זה. זהו כלי להגברת ההבנה האזורית בישראל, לקידום השלום ולעידוד השתלבותה האזורית של ישראל.

בהתחשב בתחום ההתמחות שלי, לא יכולתי שלא לשמוח על ההזדמנות להשתתף בכנס שאיננו מתמקד בסכסוך הישראלי-פלסטיני. די היה לי לראות ש"ישראל" ו"פלסטין" אינן מככבות [בסדר היום של הכנס](#), כדי שאודיע מיד על בואי.

הכנס, שכותרתו "דיאלוג על החברה האזרחית במזרח התיכון", נערך ב-6-7 באפריל 2013 בעיר גאזיאנטפ (Gaziantep) בדרום-מזרח תורכיה. זו העיר השישית בגודלה במדינה והיא המטרופולין הקרובה ביותר לגבול הסורי. בשל קרבתה לאזורי הקרבות בצפון סוריה, ובפרט לעיר חלב, הקימו התורכים בסביבתה שלוש מתוך חמש ערי האוהלים ליותר מ-200 אלף פליטים סוריים שחצו את הגבול בשנתיים האחרונות. לבקשתה של הממשלה התורכית מוצבות בעיר מחודש פברואר האחרון שתי סוללות פטריוט כדי להגן על האזור מפני ירי טילים מצדו הסורי של הגבול.

הכנס נערך בחסות האוניברסיטה המקומית (Zirve University), מושל העיר ואיחוד הערים והרשויות המקומיות של המזרח התיכון ומערב אסיה. שיתוף הפעולה בין גורמים ממשלתיים ובין גופים לא רשמיים ניכר באופיו המעורב של הכנס. כך למשל, מושב הפתיחה החל בדקת דומיה לזכר החללים שנפלו על משמר הרפובליקה, וליתר דיוק: בתקיעת חוצצרה עגמומית. על המסך הגדול באולם הופיעה תמונתו של אתאטורק. לאחר שהתייחדנו עם זכר הנופלים, נשמע ההמנון התורכי. תמונתו של מייסד הרפובליקה נמוגה וכעת התנוסס דגלה על המסך.

עכשיו אפשר היה להתחיל בדיונים. הם עסקו בארבעה נושאים עיקריים: "תפקידם של ארגונים לא ממשלתיים אחרי האביב הערבי", "הארגונים הלא ממשלתיים ושאלות של דת ומדינה", "שלטון מקומי וחברה אזרחית" ו"תרומתם של ארגונים לא ממשלתיים לפיתוח הכלכלי". הדיונים נמשכו יומיים והתנהלו באווירה פולמוסית ובלתי רשמית בעליל.

הדוברים בכנס ויתר המשתתפים כללו נציגים של ארגוני חברה אזרחית מכל רחבי האזור: בנוסף לנציגים תורכיים היו שם גם פעילים מעיראק, סוריה, לבנון ומצרים. כנציג מיתווים הייתי המשתתף הישראלי היחיד בכנס, ונראה שנוכחותי לא עוררה כל התייחסות מיוחדת, עוינת או ידידותית. כמובן, ישראל אינה עומדת בראש מעייניהם של נציגי הארגונים הנאבקים בארצותיהם למען שינוי חברתי. ועם זאת, היה מפתיע להיווכח איך ישראל יכולה לפעמים להידחק לשולי האירוע.

* יונתן תובל הוא חבר ועד מנהל במיתווים – המכון הישראלי למדיניות-חוץ אזורית.

וטוב היה לי שם בשולי הכנס. הצגתי את עצמי כנציגו של מכון מחקר ישראלי, וסקרתי את הדרך שבה נתפש האביב הערבי בישראל. נראה היה שהמנכחים אינם מתעניינים במיוחד בדעות בישראל על האביב הערבי, ובכל זאת ביקשו לדעת מדוע הציבור הישראלי אדיש להתעוררות האזרחית בקרב שכניו.

כמובן, הופעה של דובר מישראל לא יכולה שלא לעורר שאלות בסוגיות השגורות. אחד המשתתפים בכנס, שהזדהה כחבר ה-IHH (הקרן התורכית לסיוע הומניטארי, שתמכה במסעה של ספינת "מאווי-מרמרה" לעזה ב-2010), רצה לדעת מה אני חושב על ההתקפה הישראלית על המשט ההומניטארי בלב ים. משתתף אחר בכנס שאל: "האם תסכים שהתוקפנות הישראלית נגד עזה מסכנת את היציבות באזור?"

טענה מעניינת ששמעתי, גם אם לא השתכנעתי לגמרי באמיתותה, הייתה שישראל החמיצה הזדמנות היסטורית כשנמנעה לתמוך במפגינים הצעירים בראשית המחאה בקהיר, בתוניסיה ומאוחר יותר בסוריה. הבחור שאמר זאת טען עוד כי ישראל לא הבינה שההתקוממות העממית נגד המשטרים הרודנים בארצות ערב העידה גם על נכונות לשנות תפיסות שגורות ביחס לישראל. גישתה של ישראל אינה רק נתפסת כעלבון בדעת הקהל הערבית, אלא גם מחזקת את התחושה שישראל אינה רק טועה בהבנת ההיסטוריה המתהווה, אלא היא בעצמה טעות היסטורית.

ועדיין, ישראל לא הייתה אלא הסחת דעת מזדמנת. סערה התעוררה דווקא במהלך הרצאה של חברי לפאנל, מומחה למשפט אסלאמי מאוניברסיטת אורמיה באיראן. דבריו על תפקידה של המדינה בהוראת האסלאם עורר מחאות חריפות. המשתתפים דחו את הפירוש שהציע לחוק האסלאמי וטענו כי הוא מסית שיעי המייצג מיעוט במרחב המוסלמי הגדול.

הוויכוחים הסוערים העידו על רצינותם של המשתתפים בכנס. ואמנם, אם יש תקנה ותקווה למזרח התיכון, היא קיימת הודות לאנשים אלו: צעירים וצעירות שאינם בגדר צופים מן הצד, אלא שחקניה הראשיים של הדרמה ההיסטורית המתחוללת באזורנו.